

Оригинални научни рад

Снежана П. ПЕРИШИЋ*

Божана М. РАШКОВИЋ**

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Учитељски факултет у Призрену са привременим седиштем у Лепосавићу

ПОВЕЗАНОСТ СОЦИОДЕМОГРАФСКИХ ЧИНИЛАЦА И СТАВОВА СТУДЕНАТА О ИНТЕГРАЦИЈИ САДРЖАЈА СРПСКОГ ЈЕЗИКА И МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ У МЛАЂИМ РАЗРЕДИМА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Апстракт: Интегративна настава представља методички процес у коме се предмети повезују кроз централну тему, проблем или искуство ученика, а током наставне обраде одређене теме примењују се садржаји, начела, вредности и језик два или више наставних предмета. Циљ представљеног истраживања огледа се у унапређењу рада са студентима путем утврђивања чинилаца који утичу на њихов став према међупредметној интеграцији садржаја. Истраживање је спроведено на узорку од 109 студената Учитељског факултета и Факултета уметности. Резултати истраживања показују да већина испитаника има позитиван став према интегративној настави и интеграцији садржаја Српског језика и Музичке културе, те да је као такав повезан са одређеним социодемографским чиниоцима. Допринос парцијалних предиктора показује да старији испитаници, са вишим оценама на студијама и лошијим материјалним статусом, имају позитивнији став о интеграцији садржаја Музичке културе. Истраживање је делимично потврдило трећу истраживачку подхипотезу, док су прва и друга одбачене. Основна истраживачка хипотеза делимично је потврђена. Имплицације спроведеног истраживања огледају се у унапређењу рада са студентима чије социодемографске карактеристике утичу на формирање негативног става према интегративној настави и интеграцији садржаја Српског језика и Музичке културе.

Кључне речи: интегративна настава, Српски језик, Музичка култура, социодемографске карактеристике, ставови студената.

---

* Асистент, snezana.perisic@pr.ac.rs

** Асистент, bozana.raskovic@pr.ac.rs

УВОД

Потребе савременог друштва иницирају промене концепције образовања и захтева који се пред образовни систем постављају. Како је наставни процес у Републици Србији и даље заснован на традиционалној настави и ауторитарној улози наставника, која има слабе ефекте у пракси, иновативни и развијајући модели наставе још увек нису укључени у наставни програм. Савремени процес учења заснива се на интегрисаном, скућеном, међупредметном повезивању наставних садржаја применом различитих метода, начина учења и евалуације.

Образовни процес треба посматрати целовито са свим елементима које га чине: садржајима, методама, стручношћу наставника, материјалним условима и психосоцијалном климом у којој се реализују. Под интегративном наставом подразумева се „остваривање захтева, да сви елементи наставног процеса – садржајни, психолошки, социолошки и организациони – буду функционално повезани и да чине хармоничну целину” (Вилотијевић 2006: 7). Ђорђевић (Ђорђевић 2007: 76), дефинише интегративну наставу као наставу у којој су „границе између предмета или дисциплина избрисане или замаглене” односно као наставу у којој се „остварују смислене везе између сличних аспеката различитих дисциплина. То је приступ у којем се интегришу, међусобно прожимају и синтетишу перспективе неколико дисциплина у нову целину која је већа и значајнија од простог збира саставних елемената” (Ђорђевић 2007: 76). Интегрисани план, према Шоemaker (Shoemaker 1989), односи се на образовање које је организовано тако да прелази границе наставних предмета те се на тај начин различити аспекти плана и програма обједињују у смислену целину. Минић и Јовановић (2020: 374) указују да „интегративно учење и разумевање света представљају основу развоја интелектуалних способности ученика, неопходних за интеграцију личних перспектива са којима се суочавају у образовном контексту“. На основу наведеног може се закључити да интегративна настава подразумева процес повезивања различитих наставних области у којима се остварују смислене везе на основу сличних аспеката са циљем остваривања целовитих знања о појавама, збивањима из окружења независно од дисциплинарних подела.

Истраживања о ставовима учитеља и студената о интеграцији наставних садржаја (Ratković 2018) указују да наставници имају позитивне ставове о примени музичких активности у оквиру других предмета разредне наставе. Резултати истраживања ставова учитеља показују да се од наведених пет музичких активности (певање, свирање, музичке игре, слушање музике, стваралаштво) у настави других предмета највише интегришу певање и слушање музике. Сагледавши дистрибуцију резултата по предметима, аутор указује на заступљеност певања у настави Српског језика и Природе и друштва, музичких игара у оквиру наставе Физичког васпитања, и слушања музике

у настави Ликовне културе. Упоредно испитујући ставове учитеља и студената Педагошког факултета у Врању о интегративном приступу као базичном услову за садржајнију наставу музичке културе у разредној настави, Здравковићева (2017) указује да су учитељи довољно оспособљени за реализацију интегративне наставе као иновативног модела наставе. Резултати истог истраживања указују да учитељи сматрају да се музичким активностима не може у потпуности утицати на успешно стицање знања из других предмета као и да интегративно учење не утиче адекватно на развој дечјих музичких способности док су ставови студената супротни, те да „интегративна настава доприноси свесном стицању и трајном усвајању музичких знања и вештина и целовитом развоју ученика“ (Минић, Јовановић и др. 2018: 152).

Осим истраживања на тему ставова учитеља и студената о интегративној настави, њеним могућностима и оспособљавању наставног кадра за примену њених метода и начина учења, у литератури доступној последњих година уочавају се радови који указују на практичне могућности овог модела наставе. Уочавамо да су се аутори бавили организацијом интегративне наставе у основној школи (Минић, Јовановић и сар. 2018; Минић, Јовановић 2020), ставовима учитеља и студената о интегрисаном приступу као фактору успешне наставе Музичке културе у основној школи (Здравковић 2017; Ratković 2018), примерима успешне наставне праксе у организацији наведеног модела наставе (Солеша 2018; Џицовић Сарајлић, Павловић 2013), али да се у методичкој литератури не уочавају радови и истраживања на тему утицаја социодемографских варијабли на ставове студената који се образују за педагошки позив, у нашем случају студената који су одбрали позиве учитеља и музичких педагога. Како *Правилник о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања* (Службени гласник РС – Просветни гласник, бр. 10/2017 и 12/2018) не обавезује учитеље на примену интегративне наставе, већ само на међупредметно повезивање у домену пројектног планирања, можемо закључити да је недовољно истражено наставно деловање исте, као и фактора који утичу на ставове студената и педагошких радника. У наставном раду са студентима уочени су различити ставови о традиционалној и интегративној настави што носи опасност од запостављања усвајања одређених знања која су од великог значаја за будући васпитно-образовни рад. Како у литератури не постоје истраживања која говоре о факторима који утичу на ставове студената према интегративној настави, циљ представљеног истраживања огледа се у унапређењу рада са студентима путем утврђивања чинилаца који утичу на њихов став према међупредметној интеграцији садржаја.

Добијени резултати истраживања омогућили би прилагођавање наставних активности са студентима, у циљу стицања неопходних знања и вештина које су потребне за примену интегративне наставе у будућој основношколској настави.

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Циљ истраживања

Циљ представљеног истраживања огледа се у унапређењу рада са студентима путем утврђивања чинилаца који утичу на њихов став према међу-предметној интеграцији садржаја.

Задачи истраживања:

Утврдити да ли код студената постоји повезаност социодемографских карактеристика испитаника и ставова о традиционалној и интегративној настави.

Утврдити да ли постоји повезаност социодемографских карактеристика испитаника и ставова студената према реализацији садржаја Српског језика интегративним приступом.

Утврдити да ли постоји повезаност социодемографских карактеристика испитаника и ставова студената према реализацији садржаја Музичке културе интегративним приступом.

ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА

Општа хипотеза истраживања

Ставови студената према реализацији садржаја интегративним приступом повезани су са сетом социодемографских карактеристика студената.

Подхипотезе истраживања:

X1: ставови студената према традиционалној и интегративној настави, повезани су сетом социодемографских карактеристика студената;

X2: ставови студената према интегрисању наставних садржаја предмета Српски језик интегративним приступом повезани су сетом социодемографских карактеристика студената;

X3: ставови студената према интегрисању наставних садржаја предмета Музичка култура интегративним приступом повезани су са сетом социодемографских карактеристика студената;

ДЕФИНИСАЊЕ УЗОРКА

Истраживање је спроведено на узорку од 109 испитаника, који је чинило 95 (87,2%) студената Учитељског факултета у Призрену – Лепосавић и 14 (12,8%) студената Факултета уметности у Звечану – Косовска Митровица. Истраживање је спроведено у марту месецу 2021. године, студентима је лично или преко контакта подељен линк на Гугл платформи преко кога су они попуњавали упитник.

Табела 1. Приказ структуре узорка

		варијабле	N	%	N	%	N	%
Учительски факултет	пол	женски	87	91,6%	95	87,2%	95	87,2%
		мушки	8	8,4%				
	старост	до 22	28	29,5%	95	87,2%		
		23–25	37	38,9%				
		26–36	24	25,3%				
		36–45	6	6,3%				
	ниво студија	основне студије	39	41,1%	95	87,2%		
		мастер студије	56	58,9%				
	просечна оцена	6–7	4	4,2%	95	87,2%		
		7–8	59	62,1%				
8–9		23	24,2%					
9–10		9	9,5%					
до 25000		14	14,7%					
материјално стање	25000–45000	30	31,6%	95	87,2%			
	45000–65000	28	29,5%					
	преко 65000	23	24,2%					
Факултет уметности	пол	женски	10	71,4%	14	12,8%	14	12,8%
		мушки	4	28,6%				
	старост	до 22	11	78,6%	14	12,8%		
		23–25	1	7,1%				
		26–36	2	14,3%				
		36–45	11	78,6%				
	ниво студија	основне студије	13	92,9%	14	12,8%		
		мастер студије	1	7,1%				
	просечна оцена	6–7	/	/	14	12,8%		
		7–8	/	/				
8–9		4	28,6%					
9–10		10	71,4%					
до 25000		3	21,4%					
материјално стање	25000–45000	4	28,6%	14	12,8%			
	45000–65000	3	21,4%					
	преко 65000	4	28,6%					
укупно			109	100,0%	109	100,0%	109	100,0%

N – приказ фрекфениција

ОПИС ТОКА ИСТРАЖИВАЊА

Опис инструмента

Инструмент употребљен у овом истраживању конструисан је за потребе истраживања.

Коефицијент поузданости рачунат на одговорима испитаника из узорка коришћеног за ово истраживање, показао је да је упитник, којим се испитује израженост става о употреби интегративне наставе код ученика млађих разреда основне школе, задовољавајуће поузданости (коефицијент интерне конзистентности за скалу Општи став према традиционалној и интегративној настави износи, 0,75; за скалу став према укључивању Српског језика у интегративни план, 0,76 и за скалу Став према укључивању Музичке културе у интегративни план, 0,74).

Упитник се састоји од 30 честица, а испитаници су на Ликертовој скали од 1 до 5 исказивали степен слагања са тврдњама у упитнику. Одговори на свим питањима се сабирају и више поена на скали показује да испитаник има позитивнији став према употреби интегративне наставе у свакодневном школовању.

Питања су организована у три скале:

став према традиционалној и интегративној настави (питања видети у Табели 2);

став према интегрисању наставних садржаја предмета Српски језик (питања видети у Табели 3);

став према интегрисању наставних садржаја предмета Музичка култура (питања видети у Табели 4);

истраживање је спроведено у марту 2021. године путем онлајн упитника, а добијени одговори су по тестирању анализирани у статистичком програму за обраду података (SPSS).

Дистрибуција одговора испитаника, на коришћеним скалама се статистички значајно не разликује од нормалне расподеле ($p > 0,05$), те је за рачунање предиктивне моћи модела коришћена Линеарна регресиона анализа. Поред линеарне регресионе анализе, приказани су и дескриптивни подаци за испитиване скале и питања у оквиру њих – минимум, максимум, аритметичка средина и стандардна девијација.

Скала којим су прокупуљене информације о општим социодемографским подацима, које су коришћене као предиктивне варијабле.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Резултати приказани у Табели 2. указују да студенти највишу аритметичку средину постижу на питању које је позитивно афирмисано, а говори у корист примене интегративне наставе, док је најмањи скор добијен на питању које говори у корист примене традиционалне наставе. Информације и о осталим аритметичким срединама на питање у оквиру

ове скале потврђују исто, јер најниже добијене аритметичке вредности су на ставкама које говоре у корист традиционалне наставе, док су аритметичке средине на ставкама, које говоре у корист интегративне наставе у свим случајевима више од 3,88. Ставка са највишом аритметичком средином ($AC=4,28$; $CD=0,82$) је – Сматрам да свака школа треба да има тим за планирање и извођење интегративне наставе. Ставка – примена методе класичне наставе, у млађим разредима основне школе, омогућава бољу фокусираност деце на наставне предмете и циљеве – ставка са најнижом аритметичком средином ($AC=2,27$; $CD=1,06$). Стандардне девијације добијене на ставкама одговора студената показују да постоји мала варијабилност одговора, односно да се одговори међусобно не разликују у већој мери.

Табела 2. Дескриптивни показатељи на ставкама скале – став према традиционалној и интегративној настави

Став према традиционалној и интегративној настави која обухвата питања	Мин.	Макс.	АС	СД
Сматрам да свака школа треба да има тим за планирање и извођење интегративне наставе.	1	5	4,28	0,82
Сматрам да интегративна настава, у млађим разредима основне школе, доприноси стицању целовитог знања.	1	5	4,24	0,69
Спреман/на сам да примењујем интеграцију садржаја у школи у којој будем радио/ла.	1	5	4,23	0,82
Интегративна настава, у млађим разредима основне школе, подстиче целовитост у развоју.	1	5	4,22	0,77
Сматрам да интегративна настава треба да буде део обавезног наставног плана и програма за млађе разреде основне школе.	2	5	4,11	0,75
Сматрам да је интегративна настава ефикаснија од традиционалне.	1	5	3,88	0,94
Једино примену традиционалне наставе признајем.	1	5	3,50	1,27
Не треба се у настави оптерећивати сталним повезивањем садржаја.	1	5	2,70	1,14
Уживам док слушам предавање које неко изводи на традиционалан начин.	1	5	2,61	1,12
Примена методе класичне наставе, у млађим разредима основне школе, омогућава бољу фокусираност деце на наставне предмете и циљеве.	1	5	2,27	1,06

АС – аритметичка средина; СД – стандардна девијација

Анализа резултата приказаних у Табели 3, где се могу видети дескриптивни подаци ставки скале *став према истраживању наставних садржаја предмета Српски језик*, показује да су студенти, који су учествовали у истраживању на клоњенији примени интегративне, у односу на традиционалну наставну методу. Аритметичке средине одговора које говоре у корист интегративне наставе

више су од 3,71. Као и у претходном случају, питање са најмањом аритметичком средином говорило је у прилог коришћења традиционалне наставне методе у настави Српског језик (Свој методички рад организоваћу тако да наставни садржај српског језика излажем кроз традиционалне приступе деци млађих разреда основне школе. (АС=2,81; СД=1,12)), док је питање са највишом аритметичком средином (Повезивање наставног садржаја предмета Српски језик са осталим наставним садржајем треба да буде одлика методичког приступа деци у млађим разредима основне школе. (АС=4,28; СД=0,64)) пак, говорило у прилог интегрисању наставног садржаја предмета Српски језик. Стандардне девијације добијене на ставкама одговора студената показују да постоји мала варијабилност одговора, односно да се одговори међусобно не разликују у већој мери.

Табела 3. Дескриптивни показатељи на ставкама скале – став према интегрисању наставних садржаја предмета Српски језик

Став према интегрисању наставних садржаја предмета Српски језик	Мин.	Макс.	АС	СД
Повезивање наставног садржаја предмета српски језик са осталим наставним садржајем треба да буде одлика методичког приступа деци у млађим разредима основне школе.	3	5	4,28	0,64
Наставни процес који планирам да применим у раду са децом млађих разреда основне школе обухватаће интегрисање наставног садржаја српског језика.	1	5	4,23	0,75
Пожељно је у свом раду примењивати интегрисање наставног садржаја српског језика.	1	5	4,18	0,71
Интеграција садржаја српског језика, у млађим разредима основне школе, омогућава деци да створе целовиту слику.	1	5	4,17	0,72
Уживам у припреми интегрисаног садржаја српског језика намењеног деци млађих разреда основне школе.	2	5	3,98	0,71
Спровођење интегративне наставе која обухвата имплементацију наставног садржаја српског језика у млађим разредима основне школе ми је блиско.	1	5	3,71	0,94
Наставни садржај српског језика, деци у млађим разредима основне школе, може бити излаган само на традиционалан начин.	1	5	3,43	1,20
Нисам спреман/на да планирам интеграцију садржаја српског језика у млађим разредима основне школе.	1	5	3,33	1,14
Традиционална настава српског језика, код деце у млађим разредима основне школе, једина је валидна.	1	5	3,18	1,19
Свој методички рад организоваћу тако да наставни садржај српског језика излажем кроз традиционалне приступе деци млађих разреда основне школе.	1	5	2,81	1,12

АС – аритметичка средина; СД – стандардна девијација

Резултати у Табели 4, показују да испитаници имају изузетно позитиван став према интегрисању наставних садржаја предмета Музичка култура, те највиша аритметичка средина ($AC=4,36$; $CD=0,89$) на овој скали (а и у оквиру све три скале) ставке – Интеграција садржаја музичке културе, у млађим разредима основне школе, подстицајна је за дечји развој, говори у прилог примене интегрисане наставе у настави Музичке културе, док је најнижа аритметичка средина ($AC=2,61$; $CD=1,11$) забележена на ставки која говори у прилог предавања садржаја наставног предмета Музичка култура, кроз традиционалну методу – Адекватније је преносити наставни садржај предмета музичка култура традиционалним методама наставе. Аритметичке средине одговора које говоре у корист интегративне наставе више су од 3,83. Стандардне девијације добијене на питања одговора студената показују да постоји мала варијабилност одговора, односно да се одговори међусобно не разликују у већој мери.

Табела 4. Дескриптивни показатељи на ставкама скале – став према интегрисању наставних садржаја предмета Музичка култура

Став према интегрисању наставних садржаја предмета Музичка култура	Мин.	Макс.	АС	СД
Интеграција садржаја музичке културе, у млађим разредима основне школе, подстицајна је за дечји развој.	1	5	4,36	0,89
Заинтересован/а сам за спровођење интегративне наставе музичке културе код деце у млађим разредима основне школе.	1	5	4,13	0,97
Интеграција наставног садржаја музичке културе у наставним процес деце у млађим разредима има своје позитивне стране и за наставни кадар.	1	5	4,11	0,71
Умем да препознам наставне садржаје погодне за интегрисање кроз предмет музичка култура у млађим разредима основне школе.	1	5	3,95	0,82
Спреман/на сам да изводим / реализујем часове интегративне наставе музичке културе у млађим разредима основне школе.	1	5	3,90	0,96
Музичка култура би деци у млађим разредима основне школе требало представити интегрисано кроз други садржај.	1	5	3,83	0,73
Представља ми проблем да наставни садржај музичке културе излажем интегрисано деци из млађих разреда основне школе.	1	5	3,17	1,09
Садржај наставног предмета музичка култура се не може сервирати деци у млађим разредима основне школе интегративним методама рада.	1	5	3,15	1,17
Интегрисање наставног садржаја музичке културе може померити фокус са главних наставних циљева предмета.	1	5	2,78	1,04
Адекватније је преносити наставни садржај предмета музичка култура традиционалним методама наставе.	1	5	2,61	1,11

АС – аритметичка средина; СД – стандардна девијација

Пре него што су ставке представљене кроз сумационе скорове и приступљено њиховој анализи рекодване су ставке које су „говориле“ у прилог традиционалне наставе, те је тако омогућено да већи просечан скор представља позитивнији став према интегративном приступу. Дескриптивни подаци на сумационим скоровима, горе представљених питања, показали су да студенти у просеку имају позитиван и општи став према интегративној настави (АС=3,60; СД=0,53), и према интегрисању наставног садржаја предмета Српски језик (АС=3,73; СД=0,53), као и према укључивању интегрисању наставног садржаја предмета Музичка култура (АС=3,60; СД=0,52) и да се одговори испитаника међусобно много не разликују, односно, да су одговори испитаника из узорка хомогени (ниска стандардна девијација) – Табела 5.

Табела 5. Дескриптивни резултати скова на тесту испитивања ставова према интегративној настави

	минимум	максимум	АС	СД
општи став према традиционалној и интегративној настави	1,20	4,60	3,60	0,53
став према укључивању Српског језика интегративним приступом	1,80	5,00	3,73	0,53
став према укључивању Музичке културе интегративним приступом	1,40	4,90	3,60	0,52

АС – аритметичка средина; СД – стандардна девијација

Како би се испитао утицај социодемографских варијабли на формирање става интегративне наставе, примењена је линеарна регресиона анализа, где су као предиктори узет сет социодемографских варијабли, а као критеријум став према традиционалној и интегративној настави, затим став према интегрисању наставних садржаја предмета Српски језик и на крају став према интегрисању наставних садржаја предмета Музичка култура. Подаци у Табели 6. показују да се општи став према традиционалној и интегративној настави не може предвиђати на основу социодемографских карактеристика испитаника (пол, старост, факултет, ниво студија, оцена на студијама, материјални статус), на шта указује статистичка значајност регресионог коефицијента корелације, која је већа од граничне вредности 0,05 (0,33; $p > 0,05$). Овако добијен податак говори о томе да сет социодемографских варијабли не корелира статистички значајно са критеријумом и да оне немају утицаја на формирање става према традиционалној и интегративној настави, већ креиран став зависи од неких других утицаја.

Табела 6. Приказ регресионог модела, критеријум – став према традиционалној и интегративној настави

R = 0,33 R ² = 0,10 p = 0,06	стандардизовани бета коефицијент	P
пол	-0.13	0.21
узраст	0.30	0.03
смер факултета	-0.60	0.20
ниво студија	-0.06	0.25
просечна оцена на студијама	0.25	0.03
материјално стање	-0.17	0.11

p – статистичка значајност; R – регресиони коефицијент корелације; R² – коефицијент детерминације

Као и у претходном случају и подаци у Табели 7. проказују да се став према интегрисању наставних садржаја предмета Српски језика интегративним приступом, не може статистички значајно предвиђати на основу социодемографских карактеристика испитаника (пол, старост, факултет, ниво студија, боља оцена на студијама, материјални статус), на шта и овде указује статистичка значајност регресионог коефицијента корелације, која је већа од граничне вредности 0,05 (0,33; p>0,05), те социодемографске варијабле немају утицаја ни на формирање става према интегрисању наставног садржаја предмета Српски језик, јер сет социодемографских варијабли не корелира статистички значајно са критеријумом.

Табела 7. Приказ регресионог модела, критеријум – став према интегрисању наставних садржаја предмета Српски језик

R = 0,33 R ² = 0,10 p = 0,06	стандардизовани бета коефицијент	P
пол	-0.13	0.19
узраст	0.32	0.02
смер факултета	-0.05	0.70
ниво студија	-0.13	0.35
оцена на студијама	0.20	0.08
материјално стање	-0.16	0.12

p – статистичка значајност; R – регресиони коефицијент корелације; R² – коефицијент детерминације

Став према интегрисању наставног садржаја предмета Музичка култура, може се статистички значајно предвиђати на основу социодемографских карактеристика испитаника (пол, старост, факултет, ниво студија, поросечна оцена, материјални статус), јер је статистичка значајност регресионог коефицијента корелације нижа од граничне вредности 0,01 (0,50; $p=0,00$), при чему је објашњено 25% варијансе става према интегрисању наставних садржаја предмета Музичка култура.

Овако добијен податак показује да се може говорити о утицају социодемографских варијабли на став према интегрисању наставних садржаја предмета Музичка култура, односно да сет социодемографских варијабли овде коришћених статистички значајно корелира са критеријумом и има утицаја на формирање 25% става према интегрисању наставних садржаја предмета Музичка култура.

Парцијални допринос остварују предиктор *узраст*, који позитивно, ниско, статистички значајно, на нивоу 0,05 корелира са критеријумом (0,28; $p<0,05$); *оцена на студијама*, који, такође, позитивно, статистички значајно, ниско, али на нивоу 0,01, корела са критеријумом (0,31, $p=0,00$) и *материјално стање*, које остварује негативну, статистички значајну, ниску повезаност, на нивоу 0,05 са критеријумом (-0,28; $p<0,05$).

Из добијених корелација може се закључити да старији студенти, они са бољом оценом на студијама и лошијег материјалног стања имају позитивнији став према интеграцији садржаја Музичке културе у интегративну наставу. – Табела 8

Табела 8. Приказ регресионог модела, критеријум – став према интегрисању наставних садржаја предмета Музичка култура

R = 0,50 R² = 0,25 p = 0,00	стандардизовани бета коефицијент	p
пол	-0.18	0.06
узраст	0.28	0.03
смер факултета	0.17	0.14
ниво студија	-0.10	0.44
оцена на студијама	0.31	0.00
материјално стање	-0.23	0.02

p – статистичка значајност; R – регресиони коефицијент корелације; R² – коефицијент детерминације

АНАЛИЗА И ДИСКУСИЈА

Спроведено истраживање је показало да студенти основних и мастер студија Универзитета у Приштини – Косовска Митровица Учитељског факултета у Призрену – Лепосавић и Универзитета у Приштини – Косовска Митровица Факултета уметности Звечан – Косовска Митровица, имају позитиван став према интегрисању наставних садржаја предмета Српски језик и Музичка култура, али и позитиван општи став према интегративној настави, што је у складу са истраживањем Ратковића (Ratković 2018). Наведено је потврдила и парцијална анализа спроведена на ставкама у оквиру сваке скале.

Статистичка анализа утицаја социодемографских варијабли која је вршена преко примене и анализе регресионих модела, где су као критеријуми узети став према интегративној настави, став према интегрисању наставних садржаја предмета Српски језик, односно Музичка култура, а као предиктори социодемографске карактеристике студената (пол, старост, факултет, ниво студија, оцена на студијама, материјални статус), дала је податак да се став према интегративној настави и према Интеграција садржаја Српског језика не може предвиђати на основу социодемографских карактеристика испитаника (али је статистичка значајност регресионог коефицијента корелације критеријума и сета социодемографских варијабли блиска граничној вредности од 0,05). С друге стране, став према интеграцији наставних садржаја предмета Музичка култура може статистички значајно предвиђати на основу одређених социодемографских карактеристика испитаника, чиме је објашњено 25% варијансе критеријума, јер је повезаност сета социодемографских варијабли и критеријума став према интегрисању наставних садржаја предмета Музичка култура, статистички значајна. Добијене статистички значајне повезаности, када је реч о утицају социодемографских варијабли, говоре о томе да исте остварују утицај на формирање става о интеграцији садржаја Музичка култура. Као што је већ речено, код Општег става и става о интеграцији садржаја Српског језика, то није случај. Процент објашњене варијансе казује да социодемографске варијабле играју улогу у формирању 25% става интеграције садржаја Музичка култура. Такође, информације о парцијалном доприносу предиктора показују да старији студенти, они са већом просечном оценом на студијама и лошијег материјалног стања имају позитивнији став према интеграцији садржаја Музичке културе у наставни процес. Дакле, уколико је испитаник старији, постиже боље оцене и лошег је материјалног стања, биће више отворен да у својој пракси користи принципе интегративне наставе када је садржај предмета Музичка култура у питању. Представљени резултати иду у прилог треће истраживачке подхипотезе, те је самим тим, и делимично потврђују, док прве

две подхипотезе нису потврђене. Из наведеног произилази закључак да је основна истраживачка хипотеза делимично потврђена. Добијене податке, можемо објаснити тиме, да и ако је став о интегративној настави и став о итенеграцији садржаја Српског језика позитиван, он није „под утицајем“ пола, старости, смера на факултету, нивоа студирања, оцене на студијама и материјалног статуса, већ је опште присутан у свим категоријама студената, што представља позитивну импликацију, и захтева од истраживача да даље ради на испитивању фактора на основу којих се став у овим специфичним случајевима формира. Статистички значајна повезаност између сета предиктора који чине социодемографске карактеристике испитаника и позитивног става о интеграцији садржаја Музичке културе, и засебне, статистички значајне повезаности одређених предиктора, указују на то да је став о интеграцији садржаја предмета Музичка култура позитивнији код студената који су старији, имају вишу оцену на студијама и лошијег су материјалног стања.

Како резултата на ову тему у литератури нема, добијени подаци представљају основу за даља истраживања која се у овој области могу спровести. У будућим истраживањима могло би се испитати зашто се у интеграцији садржаја једног предмета јавља утицај социодемографских варијабли, док у интеграцији садржаја другог предмета он не постоји, као и то који су још фактори заслужни да се став о интеграцији садржаја специфичног предмета формира. Поред тога, нека од наредних истраживања, могла би обухватити више испитаника, јасно подељених по годинама студија, на целој територији Републике Србије, а поред студената, могли би бити укључени и учитељи, који у свом раду већ примењују интеграцију наставних садржаја. Такође, сет предиктора могао би бити проширен на варијабле ван социодемографског контекста.

ЛИТЕРАТУРА

- Вилотијевић 2000: Младен Вилотијевић. *Дидактика 3*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Учитељски факултет.
- Вилотијевић 2006: Нада Вилотијевић. *Инијеративна настава у природи и друштву*. Београд: Папирус.
- Вилотијевић, Вилотијевић 2008: Младен Вилотијевић, Нада Вилотијевић. *Иновације у настави*. Врање: Учитељски факултет.
- Вилотијевић, Вилотијевић 2016: Младен Вилотијевић, Нада Вилотијевић, *Модели развијајуће настава*, Учитељски факултет Београд.
- Ђорђевић 2007: Vesna Ђорђевић. „Inovativni modeli nastave“. *Образовна технологија*, 4, 76–81.
- Здравковић 2016: Весна Здравковић. *Инијеративни приступи у основној музичкој настави у основној школи*, Докторски рад, Врање: Педагошки факултет у Врању.
- Здравковић 2017: Весна Здравковић. „Ставови учитеља и студената о интегративном приступу као фактору успешне музичке настава у основној школи“. *Годишњак Педагошког факултета у Врању*, књига VIII, 333–342.

- Јањић 2008: Марина Јањић. *Савремена настава iоворне кулiуре*. Нови Сад: Змај.
- Минић, Јовановић, Арсић 2018: Весна Минић, Марија Јовановић, Радомир Арсић. „Интегративна настава у савременој основној школи“. *Зборник радова Педагошкој факултети са научној скупи Настава и наука данас*. Зборник радова. Ур. Нина Милановић. Бијељина: Педагошки факултет, 146–158.
- Минић, Јовановић 2020: Весна Минић, Марија Јовановић. „Интегративна настава у савременој основној школи“. *Башићина*, св. 50, 373–385.
- Солеша 2018: Биљана Солеша. „Књижевност за децу у интегративној настави“. *Књижевност за децу у науци и настави*. Зборник радова. Ур. Виолета Јовановић и Бранко Илић. Јагодина: Факултет педагошких наука, 213–224.
- Стојадиновић 2017: Александар Стојадиновић. *Интеграциони процес у реализацији садржаја музичке кулiуре у разредној настави, Интеграциони модел обраде децих народних пiара са iевањем*, Докторски рад, Нови Сад: Филозофски факултет.
- Павловић, Цицовић Сарајлић 2013: Биљана Павловић, Драгана Цицовић Сарајлић. „Обрада народног музичког стваралаштва у млађим разредима основне школе по моделу интегративне наставе“. *Зборник радова Училијској факултети у Ужицу*, 16/15, Ужице: Учитељски факултет у Ужицу, 275–290.
- Правилник о плану наставае и учења за први циклус основној образовања и васпићања и програму наставае и учења за први разред основној образовања и васпићања*, Службени гласник РС – Просветни гласник, бр. 10/2017 и 12/2018, <https://zuov.gov.rs/download/pravilnik-o-planu-nastave-i-ucenja-za-prvi-ciklus-osnovnog-obrazovanja-i-vaspitanja-i-programu-nastave-i-ucenja-za-prvi-razred-osnovnog-obrazovanja-i-vaspitanja/>. [12. 6. 2021].
- Ratković 2018: Darko Ratković. „Integracija muzičkih aktivnosti u razrednoj nastavi“. *Naša škola*, 7(2), 51–69.
- Шефер 2005: Јасмина Шефер. *Креативне активности у iемајској настави*. Београд: Институт Ретар за педагошка истраживања.
- Šimleša 1969: Šimleša. *Suvremena nastava*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
- Shoemaker 1989: Shoemaker B. J. E. *Integrative Education. A curriculum for the Twenty-First Century*. OSSC Bulletin 33, 2. Eugene, Oregon: Oregon School Study Council.

Snežana P. PERIŠIĆ
Božana M. RAŠKOVIĆ

RELATIONSHIP BETWEEN SOCIODEMOGRAPHIC FACTORS
AND STUDENTS' ATTITUDES ABOUT INTEGRATION CONTENT
OF SERBIAN LANGUAGE AND MUSIC CULTURE IN YOUNGER
GRADES OF PRIMARY SCHOOL

SUMMARY

Integrative teaching represents a methodical process in which subjects are connected through a central topic, problem or experience of students, and during the teaching of a particular topic, the contents, principles, values and language of two or more subjects are applied. The aim of the presented research was to improve the work with students by identifying factors that affect their attitude towards interdisciplinary integration of content. The research was conducted on a sample of 109 students from the Faculty of Teacher Education and the Faculty of Arts. The results of the research show that the majority of respondents have a positive attitude towards integrative teaching and the integration of the content of the Serbian language and music culture, and that as such it is related to certain socio-demographic factors. The contribution of partial predictors shows that older respondents, with higher grades in studies and poorer material status, have a more positive attitude towards the integration of Music Culture content. The research partially confirmed the third research sub-hypothesis, while the first and the second were rejected. The basic research hypothesis has been partially confirmed. The implications of this research are reflected in the improvement of work with students whose socio-demographic characteristics influence the formation of a negative attitude towards integrative teaching and the integration of the content of the Serbian language and music culture.

Key words: integrative teaching, Serbian language, Music culture, sociodemographic characteristics, students' attitudes.